

sosialurinn

Maðurinn við gulltrompetinni

Í bókinni »My life in New Orleans« sigur stóri amerikanski jazz-tónlistamaðurinn, Louis Armstrong frá barna- og lærurárum sínum í New Orleans. Býurinn liggur í suðurstatunum við Mississippi-ána og það var í blámannabýlingunum har at tey fyrstu stóru jazzorkestrini sóu dagsins ljós fyrri u.l. 60 árum síðani. Her varð það lagið av jazzi skapað, sum er kent um allan heim sum »Dixieland« ella »New Orleans«. Nógvir jazztónleikarar, sum seinni gjørdust kendir listamenn, vóru ættaðir úr hesum býnum við Mississippi. Tann gitnasti av teimum øllum var Louis Armstrong, sum doyði 6. juli 1971, tveir dagar aftan á at hann fylti 71 ár. Amerikanarar góvu honum kelinavnið »hin svartí Satchmo«.

Her sigur Satchmo Louis Armstrong sjálvur frá gøtuni og býnum, hann vaks upp í og teimum fyrstu trívandi royndunum innan fyrri jazz-tónleikin:

Á einum gøtuhorni í Liberty Street, gøtuni eg búði í, var tað kenda Funky Butt Hall, og her var tað, eg á fyrsta sinni hoyrði Buddy Bolden spæla. Hann spældi kornett, so tekjan var um at fara av húsinum.

Vit børn sluppu ikki inn í dansihølið, men til bar at hoyra orkestrið, tá tú stóð uttanfyri. Eisini var tað vanligt, tá dansur skuldi vera, at tónleikararnir stóðu á gøtuni uttanfyri og vandu seg í ein hálvan tíma, áðrenn teir fóru inn at spæla. Tað gjørdi dansiorkestrini tá í tíðini fyrri at fáa fólk inn at dansa.

Buddy Bolden blásti so hart, at eg ofta spurdi meg sjálván, um eg nakrantíð mundi fara at fáa so nógv luft í lunguni, at eg fór at verða fætur fyrri at fylla eina kornett. Jú, Buddy Bolden var ein ófóru tónleikari, eingin ivi var um tað, men altíð helt eg hann spæla ov hart. Eisini haldi eg meg tora at siga, at hann av og á kundi spæla eitt sindur falskt.

Men tá Bunk Johnson spældi kornett við sínum Eagle Band, tá var tónleikurin sum hann átti at vera. Eg var bert litil smádrongur tá, men eg dugdi at hoyra munin. Orkestrið hjá Bunk hevði kornett, trombone, kontrabass, trummur, klarinett og cello. Og tað vóru menn, sum dugdu at spæla. Kann vera at Buddy Bolden var meira gitin, men musikkurin hjá Bunk var betri.

Kongurinn yvir teimum øllum var Joe Oliver, sum var tann finasti trompetisturin, sum nakrantíð hevur spælt í New Orleans. Eingin hevur skapað so nógván og góðan jazz sum hann. Næstan alt í jazzinum, sum hevur nakað virði í dag, er komið frá honum. Tí var tað, tey róptu hann »King«, og hetta heitið hevði hann uppiborið. Tónleikarar úr allari verðini komu at hoyra King Oliver spæla í Lincoln Garden í Chicago ta tíðina, hann var har. Og allir vóru teir lika hugtignir.

Eg var ungur fyrstu ferðina eg sá King Oliver, men kortini var

hann blíðari við meg enn allir stóru jazztónleikararnir, eg mætti seinni í livinum. Tá dugdi eg ikki sjálvur at spæla trompet, men hetta slagi av horni hevði okkurt við sær, sum gjørdi meg bergtíkan.

Tá eg var í kirkju ella ein skrudgonga fór gjøgnum býin við hornorkestri á odda, kannaði eg gjølla øll hornini og tónleikar-

Striggið er at spæla trompet og so fara varrnarar at bløða eisini.

arnar, lurtaði væl eftir og ansaði eftir, hvat teir spældu og hvussu teir spældu tað. Á henda hátt kom eg skjótt at hoyra munin á Buddy Holden, King Oliver og Bunk Johnson.

Av hesum trimum hevði Bunk Johnson tann vakrasta tónan og tann besta ansin fyrri frasering. Nógva halda, at tað var Bunk Johnson, sum lærði meg at spæla av tí at tóni mín kann minna eitt sindur um hansara. Men tað man eisini vera tað einasta, vit hava til felags. Fyri mær at siggja hevur Joe Oliver ikki minni góðan tóna enn Bunk. Og registarið hjá honum — sum tað var stórt. Hann fann nokur av teimum finastu temaum, sum vit hoyra í dag og tóktist at visa okkum øðrum leiðina.

Men tað var um meg sjálván, eg skuldi siga eitt sindur. Mamma mín, Mayenne, skrivaði meg inn í Fisk School, sum var tætt við, har vit búðu. Eg var ógvuliga iðin, so ikki hevði eg gingið rættliga leingi í fyrsta klassa fyrr enn eg varð uppluttur. Eg dugdi skjótt at lesa avvisina fyrri teimum vaksnu, sum gingu inn til okkara og hjálptu mammu at ala meg upp. Tá eg varð eitt sindur størri, fór eg at selja avvisir fyrri at hjálpa mammu við pengum. Tá kom eg í hóslag við teir størri dreingirnar og lærði skjótt eitt og annað. Tá vit ikki seldu avvisir spældu vit um smápenngar ella spældu kort.

Eg gjørdist skjótt listilærdur spælari og tapti einki fyrri hinum dreingjunum. Viðhvørt kundi eg koma heim um kveldarnar við lummum fullum bæði av silvur- og koparmyntum og tá hevði Mayenne, líta systir og eg pengar og kundu fara í býin at keypa. Tað hendi seg, at eg hevði vunnið so mikið, at vit kundu keypa ein kjóla til mammu og einar buksur til mín sjálvs í Rampart Street. Verri var at fáa nýggjar skógvar, men tað gjørdi minni, tí vit gingu

Louis Armstrong

Gamli, blíði Satchmo — andlit sum hjólspor á víddunum, sum mold og mureldur.

Varrarnar sárar.

Messingmunnstykkið blóðugt. Altíð blæsar sólvindurin í tínum kløydvu lungum. Altíð flýgur ravnur á dúgvveingjum úr tínum sundursungna barka.

Nobody knows...

Sært tú allar hesar hvítu hendurnar, Satchmo Nú klappa tær.

Hendur sum slerdu, hendur sum hongdu, hendur, ið syndaðu tað varliga tætnandi myrkur við hatursins brennandi krossi.

Nú klappa tær.

Og tú spælir, gamli. Syngur Uncle Satchmo's Lullaby. Sveittin perlar, bróstið gongur kykt. Ein sól situr fjald í trompetendans skyggjandi gapi. Sum grátur í einum barka.

... the trouble I've seen.

Arruta bros títt fær meg at skammast mitt egna afturlæsta andlit, mitt knæfall fyrri skuggunum. Eg spyrji teg: hvaðani fært tú megina til tín uppreistur uttan hat? Tín glógvandi tóna av ljósi sum skyggir gjøgnum blámannanáttina. Svára mær, hvussu stór skal sorgin vera... hvussu stór skal sorgin vera fyrri at kenna reina gleði? Og trompetin svarar langt burturi, í einum silvurtámi: — Mississippi...

Hans Thomsen týddi eftir Hans Børlis

næstan altíð skóleys. Skjúrtu brúkti eg ongantíð, men gekk í staðin í einari bláari bumulls-troyggju.

Meðan eg vaks til í býlinginum við Liberty Street og Perdido Street gav eg gjølla øllum gætur. Mær dámdi væl fólk, sum búði har og teimum tóktu at dáma meg. Antin tey so vóru ónd ella góð, hildu tey, at líti Louis, sum tey róptu meg, var ein fittur litil smádrongur. Eg var ongantíð ágangandi, men royndi at vera blíður við øll, heldur ikki var eg frekur ella grovligur. Hetta hevði Mayenne og omma lært meg. Pápi hevði einki lært meg, tí hann hevði ongantíð búið hjá okkum.

Í New Orleans vara jólini lika til trettanda, og har verður einki

spart av nøkrum. Har hava tey bæði kyndlagongu og skreyteldar, eisini plagdu vit at skjóta við byrsu og pistól og øllum, sum gav brestir frá sær, so gangurinn skuldi gerast mest møguligur. Sjálvandi var ikki loyvt at ganga við skotvápnum og upp- aftur minni at skjóta við teimum, so vit máttu ansa væl eftir at politistarnir ikki sóu okkum, tí annars vóru vit tiknir í stundini. Men tað var júst tað, sum hendi mær, og undarligt er tað at hugsa sær, at eg kom at læra at spæla kornett.

Eg hevði funnið eina gamla pistól í sedriskistuni hjá Mayenne. Hon visti sjálvandi ikki, at eg snikti meg at taka hana við mær, tá eg fór út um kveldið at

Ritstjóri:
Hans Thomsen